

УДК 658.516

О. І. Василенко,
інженер I категорії, асистент кафедри інформаційних систем і технологій,
Білоцерківський національний аграрний університет

DOI: 10.32702/2306-6792.2018.20.48

ОЦІНКА СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ НА ОСВІТНІ ПОСЛУГИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

O. Vasylenko,
1-st category engineer, assistant at the department of information systems and technologies,
Bila Tserkva agrarian university

ESTIMATION OF CONSUMER DEMAND FOR EDUCATIONAL SERVICES OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Встановлено, що аналіз кадрового забезпечення підприємств аграрного сектору свідчить про відсутність системного характеру та стратегічної спрямованості, характеризується нерациональністю використання висококваліфікованих керівників, фахівців, включаючи кадри масових професій, загальним зниженням рівня освіти. В аграрному секторі у вирішенні кадрового забезпечення підприємств досліджуваного сектору економіки складається неоднозначна ситуація: з одного боку, спостерігається перенасичення ринку дипломованими фахівцями, що закінчили ВНЗ аграрного профілю, з іншого — аграрна галузь відчуває серйозну нестачу кваліфікованої робочої сили.

Аналіз кадрового забезпечення підприємств аграрного сектору свідчить про відсутність системного характеру та стратегічної спрямованості, характеризується нерациональністю використання висококваліфікованих керівників, фахівців, включаючи кадри масових професій, загальним зниженням рівня освіти.

В аграрному секторі у вирішенні кадрового забезпечення підприємств досліджуваного сектору економіки складається неоднозначна ситуація: з одного боку, спостерігається перенасичення ринку дипломованими фахівцями, що закінчили ВНЗ аграрного профілю, що з іншого — аграрна галузь відчуває серйозну нестачу кваліфікованої робочої сили.

Нині сформувався значний розрив між потребами високотехнологічного виробничого процесу й навичками, рівнем знань і досвідом фахівців, задіяних на різних його ланках. Найбільш складна ситуація у рослинництві, де в останні роки спостерігається максимальний відтік персоналу.

Доведено, що основними складовими концепції формування кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві мають бути: підготовка сільської молоді у ВНЗ; реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, у т. ч. масових професій; створення умов для працевлаштування молодих спеціалістів на виробництві; професійне зростання й виховання управлінської еліти тощо.

Встановлено, що відносно низький освітній рівень сільського населення України зумовлений не лише обмеженою доступу до закладів повної загальної середньої та вищої освіти, а й постійними міграційними втратами найактивнішої частини молоді, яка виїздить у міста для здобуття вищої освіти і після закінчення навчання намагається там залишитися.

The paper deals with the analysis of staff supply in the agrarian sector enterprises and it reveals the lack of strategic orientation of the branch. It is characterized by the irrationality of using highly skilled managers, specialists and working professions, as well as general decrease of their education level. A controversial situation arises in the decision-making of personnel provision of enterprises of the agrarian sector of the economy: on the one hand, there is excess of certified specialists graduated from the agrarian universities on the labor market, on the other hand, the agrarian sector is experiencing a serious shortage of skilled labor.

The analysis of human resources provision of enterprises in the agrarian sector shows a lack of a systemic character and strategic orientation, characterized by irrationality of the use of highly skilled managers, specialists, including personnel of mass professions, general decrease of education level.

In the agrarian sector, a controversial situation arises in the decision-making of personnel provision of enterprises of the investigated sector of the economy: on the one hand, there is an over-saturation of the market by certified specialists graduating from the university's agricultural profile, on the other — the agrarian sector is experiencing a serious shortage of skilled labor.

There is now a significant gap between the needs of high-tech manufacturing processes and skills, the level of knowledge and experience of professionals involved at its various links. The most difficult situation in crop production, where in recent years there is the maximum outflow of personnel.

It is proved that the main components of the concept of human potential formation in agricultural production should be the following ones: training rural youth in higher educational institutions; reforming the training system, retraining and professional development of personnel, including mass professions; favorable conditions for the employment of young specialists; professional growth and education of the management elite, etc.

It is established that the relatively low educational level of the rural population of Ukraine is determined not only by the limited access to institutions of complete secondary and higher education, but also by permanent migration losses of the most active youth who move to the city for higher education and since they try to stay in cities after graduation.

Ключові слова: попит, освіта, сільськогосподарське підприємство, вищі навчальні заклади, населення.

Key words: demand, education, agricultural enterprise, higher educational establishments, population.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна концепція розвитку вищої аграрної освіти формує систему взаємовідносин ВНЗ аграрної освіти із суб'єктами аграрної сфери. Мінливість середовища функціонування ВНЗ вимагає зосередження зусиль щодо приведення навчально-освітніх програм у відповідність із поточними і майбутніми потребами суспільства. Всесвітня декларація про вищу освіту 1998 р. наголошує на необхідності реагування на нагальні потреби суспільства: "Вища освіта повинна активніше служити суспільству, приділяючи особливу увагу діяльності, спрямованої на викорінення бідності, нетерпимості, насильства, неписьменності, голоду, руйнування навколишнього середовища, головним чином за рахунок міждисциплінарного підходу до аналізу проблем" [1, с. 9].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження кон'юнктури ринку освітніх послуг знайшли відображення в наукових працях зарубіжних і вітчизняних учених-економістів: А. Вагнера, П. Гейка, Б. Дейвіса, П. Друкера, В. Зомбарта, В. Н. Зотова, А. Елісона, Ф. Лассаля, Д. Макдугалла, Д. Маккорта, П. Момберта, М. Портера, В. Репке, А. Бутенка, С. Гаркавенко, В. Карпова, Є. Крикавського, В. Кучеренка, А. Іванової, А. Панкрухіна, С. Скибінського, В. Сотникова, А. Старостіної, Д. Штефанича.

Проте нинішній стан розвитку виробничого господарської діяльності сільськогосподарських підприємств вимагає перегляду підходів до підготовки кадрів вищими навчальними закладами аграрного профілю.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є розробка теоретичних, методологічних положень і практичних рекомендацій щодо формування споживчого попиту на освітні послуги вищих навчальних закладів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Аналіз кадрового забезпечення підприємств аграрного сектору свідчить про відсутність системного характеру та стратегічної спрямованості, характеризується нераціональністю використання висококваліфікованих керівників, фахівців, включаючи кадри масових професій, загальним зниженням рівня освіти. Так, понад половину працівників апарату управління (54%) вказують на свою неповну готовність до роботи в ринкових умовах, що свідчить про недостатньо якісний склад трудових ресурсів [2].

В аграрному секторі у вирішенні кадрового забезпечення підприємств досліджуваного сектору економіки складається неоднозначна ситуація: з одного боку, спостерігається перенасичення ринку дипломованими фахівцями, що закінчили ВНЗ аграрного профілю, що з іншого — аграрна галузь відчуває серйозну нестачу кваліфікованої робочої сили. Дефіцит відчувається практично у всіх галузях сільського господарства — від топ-менеджерів до агрономів, із явною перевагою нестачі останніх [3].

Встановлено, що нині 40% аграрним підприємствам в Україні не вистачає кадрів. Керівники компаній, які спроможні мати укомплектований штат, вказують на низький рівень підготовки співробітників. Водночас вітчизняні агрохолдинги теж відчувають незадоволену потребу в кадрах, проте мають більші можливості щодо вирішення цієї проблеми.

Нині сформувався значний розрив між потребами високотехнологічного виробничого процесу й навичками, рівнем знань і досвідом фахівців, задіяних на різних його ланках. Найбільш складна ситуація у рослинництві, де в останні роки спостерігається максимальний відтік персоналу.

За таких умов вітчизняні товаровиробники активно запрошують іноземних фахівців. Так, у господарствах згаданого агрохолдингу

"Мрія", одного з найбільших сільгоспвиробників в Україні, працюють агрономи із Франції, Великобританії, Швейцарії. Для пошуку працівників за кордоном залучаються іноземні кадрові агентства, проводяться консультації з іноземними партнерами, цьому процесу сприяє також проведення міжнародних конференцій і виставок. Агрокомпанії, в яких вже працюють іноземні спеціалісти, констатують: основна відмінність іноземних працівників — вузький профіль їх спеціалізації. Водночас українські кадри, зважаючи на специфічність вітчизняної аграрної освіти традиційно мають різнобічну невисоку підготовку, що пояснює нижчу якість їхньої роботи у виробничих умовах. Очевидно, що нестача кваліфікованої робочої сили призводить, з одного боку, до гальмування розвитку виробництва та впровадження інноваційних технологій, а з іншого — підвищує витрати бізнесу на навчання персоналу.

Нині в Україні існує проблема не тільки із кількісним забезпеченням кількості студентів, що випускаються аграрними ВНЗ, а й із якістю їхньої підготовки. Нині почастилися випадки, коли аграрні навчальні заклади ведуть підготовку фахівців, не забезпечуючи відповідного рівня фахової підготовки. Найчастіше це стосується підготовки юристів та економістів, адже ці спеціальності були найпривабливіші для абітурієнтів [4].

Іншою причиною недостатнього кадрового забезпечення вітчизняних аграрних підприємств є низька привабливість праці для випускників ВНЗ аграрного профілю у сільській місцевості. Так, 32% опитаних студентів ВНЗ аграрної освіти бажають бути приватними підприємцями, 27% — державними службовцями, 41% — працювати на фірмі.

Для оцінювання майбутнього трудового потенціалу сільської економіки та мотивації молоді, яка бажає працювати в сільській місцевості, було проведено опитування 1385 студентів різних спеціальностей — сільськогосподарських (агрономія, технологія виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, агрохімія, ветеринарія), несільськогосподарських (економіка, бухгалтерський облік і аудит, юриспруденція, іноземні мови, лісове господарство, менеджмент організацій, охорона навколишнього природного середовища). Опитування проводилося навесні, влітку і восени 2017 р. методом розповсюдження анкет для самостійного анонімного заповнення. Так, на думку студентів, висока заробітна плата є основним стимулюючим чинником працевлаштування у сільській місцевості. При цьому 31%

опитаних студентів погоджуються на фіксовану, 29% — прогресивну, 40% — комбіновану форму оплати праці. Близько 60% опитаних розраховують на заробітну плату в розмірі від 300 до 500 дол. США на місяць.

Друге місце за значимістю чинників, що стимулюють молодих спеціалістів до роботи в сільській місцевості, посідає фактор забезпечення відповідними житловими умовами. Так, 40% випускників аграрних закладів освіти погоджуються працювати на селі, якщо їх забезпечать власною садибою — 40%, 53% — квартирою.

Більшість опитаних молодих спеціалістів акцентували увагу на соціально-побутових умовах проживання. Відсутність у багатьох селах мережі доріг із твердим покриттям, транспортного зв'язку, низький благоустрій вулиць — умови, що ускладнюють життя на селі.

Отже, низький рівень оплати праці та доходів у сільськогосподарському виробництві, відсутність належних умов для проживання у сільській місцевості спричиняють ситуацію, за якої значна частина сільської молоді, навіть за наявності вакансій, виїжджає у місто або за кордон заради більш високих заробітків. Переважну більшість мігрантів становлять, як правило, кваліфіковані кадри, з яких чоловіків майже 80% — це молодь, а серед жінок — понад 70%.

Погоджуємося із думкою, що відтік кваліфікованої молоді з села призводить не тільки до погіршення структури трудових ресурсів, а й негативно позначається на результатах господарювання. Крім того, слід враховувати і матеріальний збиток, адже кошти, витрачені на підготовку кадрів для сільського господарства, переходять в інші галузі [5, с. 138].

Специфіка зайнятості молоді полягає в тому, що її невирішені проблеми можуть спричинити недостатню глибину структурних перетворень, уповільнення темпів економічного зростання, а також наростання соціальних проблем у суспільстві.

Це пояснюється кризовим станом усіх галузей суспільного виробництва, зниженням обсягів виробництва і надання соціальних послуг, реформуванням сільського господарства. Надто гострою є проблема зайнятості випускників вищих і професійно-технічних навчальних закладів. Однією із вагомих причин можна назвати відсутність чіткого взаємозв'язку між ринком освіти й ринком праці, надлишковий випуск фахівців окремих спеціальностей, відсутність практичного досвіду роботи, недоліки професійної орієнтації, невдало обрана

спеціальність, можливо також високі вимоги до умов і змісту праці.

Серед безробітної молоді 17,9% осіб з повною вищою освітою, у т. ч. найбільше бухгалтерів, економістів, техніків, інженерів. Моніторинг діяльності аграрних навчальних закладів показує, що продовжується нарощення випуску спеціалістів для сільського господарства, а це дещо збільшує дисбаланс між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці.

Підсумовуючи аналіз причин безробіття й економічної неактивності сільської молоді, робимо обґрунтований висновок про те, що на сільському ринку праці існують серйозні проблеми. Пошуки роботи потребують тривалого часу, і значна частина молоді вже встигла зневіритись знайти її. Отже, молодіжний сегмент ринку праці ще більше загострює складну ситуацію у соціально-економічному механізмі розвитку країни [6, с. 58]. Соціальна підтримка входження сільської молоді до трудової діяльності, її правовий захист, підвищення економічної активності та конкурентоздатності на ринку праці, мотивація до продуктивної легальної зайнятості, зниження рівня та тривалості безробіття повинні стати головними напрямками державної молодіжної політики зайнятості в сільській місцевості України [7, с. 71].

Нині у сільських загальноосвітніх школах поступово згортається профорієнтаційна робота, зникає зв'язок школярів із сільськогосподарським виробництвом, що не сприяє вихованню в учнівської молоді престижності праці хлібороба, бажання працювати на селі. Для подолання такої негативної тенденції необхідно дбати про престижність цієї професії через збільшення обсягів бюджетного фінансування підготовки кадрів, оснащення навчальних закладів сучасною технікою й устаткуванням і на цьому рівні суттєво підвищити якість навчання [8, с. 13]. Заслугує на увагу досвід Франції, де початкова підготовка сільськогосподарських виробників і фахівців знаходиться під контролем та повністю фінансується державою. Для системи підвищення кваліфікації в основному виділяють кошти місцева влада і професійні сільськогосподарські організації, для чого створено спеціальний Фонд забезпечення освіти працівників сільського господарства (FAFEA). Держава також вносить свій вклад у неперервне підвищення кваліфікації аграрних працівників шляхом субсидій (1/3 від загальної суми ресурсів FAFEA), участі у фінансуванні через спеціальний фонд, а також відповідно до положень законодавчих актів, що діють у цій сфері.

Основними складовими концепції формування кадрового потенціалу в сільськогосподарському виробництві мають бути: підготовка сільської молоді у ВНЗ; реформування системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, у т. ч. масових професій; створення умов для працевлаштування молодих спеціалістів на виробництві; професійне зростання й виховання управлінської еліти тощо. Належними мають бути заходи щодо створення умов для закріплення молоді в сільськогосподарському виробництві, а саме істотне підвищення рівня заробітної плати, поліпшення організації та умов праці, продовження формування державного замовлення від обласних, районних і сільських адміністрацій, безвідсоткові кредити на придбання житла, участь роботодавців у підготовці фахівців, розширення державної підтримки галузей АПК, державні інвестиції та програми щодо створення належної соціально-побутової сфери села.

Важливо сформувати цілісну систему аграрної освіти, зберегти й удосконалити мережу ВНЗ, започатковувати навчання із нових спеціальностей, створити умови для впровадження сучасних освітніх технологій, використовувати досвід провідних країн світу в підготовці кадрів для сільськогосподарського виробництва.

Напрями освітніх стратегій сільських домогосподарств залежать від великої кількості соціально-економічних чинників. Прагнення здобути вищу освіту, а через неї — дієвий інструмент вертикальної мобільності, завдяки чому Україна зберігає світове лідерство за чисельністю студентів, випереджаючи всі країни "Великої вісімки", за винятком США. Частка чисельності студентів серед населення у віці, офіційно відповідному цьому ступеню освіти, становить в Україні 73%, Великобританії — 60%, Італії — 63%, Канаді — 57%, Японії — 54%, у США — 82%. Водночас міжнародні порівняння показують, що професійна спеціалізація українських студентів не відповідає вимогам сучасного виробництва. Так, частка молодих фахівців, які отримали кваліфікацію із природничих наук, інженерної справи і сільського господарства в Україні, становить 31%, Великобританії — 24%, Німеччині — 29%, Італії — 25%, Японії — 24%, у США — тільки 13%. Привертає увагу велика чисельність студентів, які опановують суспільні науки, підприємництво і право. В Україні ця частка становить майже половину всіх слухачів у вищій школі (45,3%), водночас у Великобританії — 31%, Німеччині — 23%, Японії — 25%, у США — 36% [9; 10].

В умовах комерціалізації освітніх послуг, постійних організаційних змін, які переживає система вищої освіти, появи нових тенденцій у розвитку ринку праці домогосподарства вибудовують різноманітні освітні стратегії. Істотними факторами, що впливають на вибір освітньої стратегії, є регіональні відмінності, а також відмінності в матеріальній забезпеченості домогосподарств. Формування освітніх стратегій залежить, крім розвитку сільських територій, від соціальних ресурсів домогосподарств, що залучаються для отримання дітьми бажаного рівня освіти.

Певною мірою таку ситуацію можна пояснити і методологічними особливостями проведення вибіркового статистичного дослідження сільських домогосподарств та особливостями соціально-економічного розвитку сільських територій, а саме високим рівнем бідності. Незаможними були в 2011 р. 32% сільських домогосподарств. Члени домогосподарств із низькими доходами не мають можливості платити за власне навчання або навчання дітей.

Рівень бідності серед тих, кому не вистачає коштів на одержання професійної освіти, у 1,6 рази перевищує середній по Україні. За даними Державної служби статистики України, в країні 6,4% домогосподарств відчували нестачу коштів на здобуття будь-якої професійної освіти, причому цей показник у великих містах становив 3,1%, у малих — 3,9, у сільській місцевості — 7,5%.

Найбільш уразливими щодо нестачі коштів на одержання професійної освіти є домогосподарства з сільської місцевості (43,1%) серед тих, кому не вистачає коштів, хоча їхня частка у загальній структурі домогосподарств становить 30,8%. Ризик не отримати професійну освіту для селян у 1,5 рази перевищує середній по країні та більше як удвічі — для жителів великого міста.

Відмежування від сфери освіти є наслідком нерівного доступу населення до якісних освітніх послуг [11]. Серед основних проблем: нерівність щодо можливості одержання якісної освіти за місцем проживання; недостатній рівень соціального залучення дітей та молоді з інвалідністю; об'єктивні перешкоди при навчанні відповідно до повноцінної загальноосвітньої програми в загальноосвітній школі внаслідок низького рівня матеріально-технічного і кадрового забезпечення навчальних закладів, а також нерозвиненості їхньої інфраструктури; обмежені фінансові можливості домогосподарств. Тема доступності вищої освіти й рівності можливостей для абітурієнтів із різним соціально-економічним статусом (освітою батьків, рівнем матеріального становища сім'ї і т. д.), аналізу впливу доходу сім'ї на майбутні

можливості дитини привертає увагу багатьох дослідників у різних країнах.

Нині держава гарантує громадянам загальнодоступність і безкоштовність дошкільної, початкової загальної, основної загальної, середньої (повної) загальної освіти та початкової професійної освіти в державних освітніх установах. На конкурсній основі за рахунок бюджету має надаватися середня професійна, вища професійна і фундаментальна наукова, професійна освіта у державних освітніх закладах у межах державних освітніх стандартів, якщо освіту даного рівня громадянин отримує вперше.

Формально ці конституційні гарантії дотримуються. Навчання у школах є безкоштовним. У всіх ВНЗ I—VI рівнів акредитації державної форми власності здійснюється прийом абітурієнтів за рахунок коштів державного бюджету, хоча в багатьох із них надається і платне навчання.

Більшість голів сільських домогосподарств розглядають навчання у ВНЗ як один із способів міграції сільської молоді в міста, де рівень життя суттєво різниться від села. Враховуючи зосередженість ВНЗ у великих міста і майже їх повну відсутність у малих містечках та сільській місцевості, можна зробити висновок, що одержання вищої освіти є однією з головних причин постійного міграційного впливу сільської молоді до міст. Як показує аналіз, саме у звичайному віці вступу до ВНЗ (15—16 років, а особливо — 17—18 років) відбувається перерозподіл поколінь молоді за місцем проживання: різко скорочується чисельність сільських жителів і відповідно збільшується чисельність міських. У віці, коли звичайно закінчують навчання у ВНЗ (22—23 роки), відбувається певний перерозподіл молоді від міських поселень до сільської місцевості, проте його обсяги не компенсують і третини від попереднього. Тобто тимчасовий переїзд у місто на навчання найчастіше зумовлює зміну місця постійного проживання. Як наслідок, сучасні урбанізаційні процеси в Україні відбуваються переважно за рахунок осіб із вищою освітою.

Отже, основний фінансовий тягар із підготовки спеціалістів, із категорії сільської молоді покладено на бюджет сільського домогосподарства.

У процесі аналізу результатів дослідження сільських домогосподарств виявлено, що найбільшу частку сімейного бюджету займає стаття "Витрати на навчання ВНЗ" у домогосподарствах із середньодушовим доходом 6 8 тис. грн, найменшу — до 6 тис. грн. Основними пріоритетами освітніх стратегій є це орієнтація на отримання повної середньої і професійно-технічної освіти.

Потенційними споживачами освітніх послуг є сільські домогосподарства з високим і середнім рівнем доходів, середній клас сільського співтовариства. Підтвердженням зробленого припущення є розрахунки коефіцієнта еластичності витрат на вищу освіту залежно від рівня грошових доходів сільських домогосподарств.

Розрахунки свідчать про тісну залежність між рівнем доходів і витрат на підготовку сільської молоді у ВНЗ за рахунок коштів сімейного бюджету.

Вважаємо, що до витрат вищої освіти слід відносити оплату послуг, які здійснюються у процесі підготовки до вступу у ВНЗ.

Найвищий рівень витрат на освітні послуги у тих сільських домогосподарствах, де голова сім'ї має повну вищу освіту. У цьому випадку спрацьовує принцип "соціальної естафети".

Результати досліджень рівня освіти батьків, діти, яких поступили у Білоцерківський НАУ, свідчать, що у матерів, які не мають навіть загальної середньої освіти, вступають до вузів лише 11,1% дітей, для малоосвічених батьків цей показник становить 13,6%. Ймовірність отримати вищу освіту для дитини, мати якої має вищу освіту, становить 62,3%, а якщо вищу освіту має батько, то відповідно — 59,3%.

Результати проведеного нами аналізу дають підстави для висновку, що в цілому фактори сімейного капіталу істотно впливають на доступність вищої освіти для сучасної сільської молоді. Хоча за останнє десятиліття можливості отримати вищу освіту суттєво зросли, оскільки збільшилися як і чисельність ВНЗ, так і кількість місць у них, проте велика частина все ж не має вищої освіти. Дуже складно підвищити освітній рівень тим, хто вже дійшов 30-річного віку або наближається до нього.

Аналіз повікового розподілу свідчить, що відмінності в освітньому рівні населення за ознакою типу місцевості зумовлені переважно соціально-економічними чинниками, зокрема наявністю проблеми доступу сільського населення до якісних освітніх послуг навіть на початкових ступенях освіти. Ст. 53 Конституції України декларує обов'язковість повної загальної середньої освіти, доступність і безоплатність якої забезпечує держава. Але в дійсності права і гарантії забезпечуються для міського і сільського населення неоднаковою мірою. Найчастіше це пов'язано не тільки з нижчим рівнем матеріального добробуту сільського населення, скільки з фізичною недосяжністю відповідних об'єктів соціальної інфраструктури [12].

На наше переконання власний людський капітал молоді людини є найважливішим фак-

тором, що підвищує шанси вступу до ВНЗ і його закінчення. Зокрема це успішність у школі, якість підготовки у середньому навчальному закладі, місце розташування, додаткові форми навчання (гуртки, школи, репетитори, курси).

Водночас фактори сімейного капіталу поки що сприймаються як бар'єри на шляху до вищої освіти для дітей із бідніших і неповних сімей, дітей, чії батьки менш освічені і займають нижчі посади. Це стосується як фактичної доступності рівня вищої освіти, так і нерівності намірів, а також престижності та якості освіти (більш високооплачувані спеціальності, престижні ВНЗ і т. д.).

ВИСНОВКИ

Отже, загалом можна зробити висновок, що, незважаючи на існуючі уявлення, вища освіта для сільської молоді не є менш доступною, ніж для міської. Це підтверджує не лише регіональний, а й відомчий та галузевий розподіл першокурсників.

Тобто сільська молодь загалом має можливість обирати як майбутню спеціальність, так і навчальний заклад, в якому її здобути. Майже однаковий відсоток зарахованих до приватних ВНЗ серед міської і сільської молоді свідчить, що частка населення, готового платити за навчання, не залежить від місця проживання. Очевидно також, що сільська молодь мало орієнтована на здобуття суто сільськогосподарських професій, перевага надається спеціальностям, за якими набуті професійні знання можна використовувати не лише у сільській місцевості, а й у містах.

Підсумовуючи вищевикладене, робимо висновок, що відносно низький освітній рівень сільського населення України зумовлений не лише обмеженістю доступу до закладів повної загальної середньої та вищої освіти, а й постійними міграційними втратами найактивнішої частини молоді, яка виїздить у міста для здобуття вищої освіти і після закінчення навчання намагається там залишитися. Переважно незворотний характер таких міграцій зумовлений не лише привабливістю міського способу життя. Вочевидь, це передусім пов'язано з можливостями реалізації людського потенціалу, зокрема через участь у ринку праці.

Література:

1. UNESCO World Heritage Committee Adds 30 Sites to World Heritage List Dec 2. — 1998. — Article 6. — P. 9.
2. Березівський П. Зайнятість та самозайнятість як механізм подолання безробіття

/ П. Березівський, Б. Більський, І. Магійович // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. — Львів. — 2005. — № 12. — С. 410—415.

3. Грیشнова О. А. Людський розвиток в системі пріоритетів регіональної соціально-економічної політики / О. А. Грیشнова // Вісник Прикарпатського університету. — Івано-Франківськ: Плай. — 2007. — Вип. 4. — С. 23—29.

4. Овчарук О. Модернізація освіти в Україні: аналітичний огляд результатів всеукраїнського опитування керівників загальноосвітніх навчальних закладів у 2004 р.; за заг. ред. О. Овчарук. — К.: К.І.С., 2004. — 32 с.

5. Шкурка М. С. Розвиток українського села: історичні аспекти та сучасні проблеми // Економіка АПК. — 2007. — № 8. — С. 136—143.

6. Попова О.Л. Соціально-економічні чинники ефективного функціонування аграрного трудового потенціалу: економічні та соціальні аспекти розвитку АПК і сільських територій / О.Л. Попова // Зб. наук. праць. — Об'єднаний інститут економіки НАН України. — К.: ОІЕ, 2004. — С. 53—63.

7. Якуба К. Людський фактор у реформуванні аграрної економіки / К. Якуба // Економіка України. — 2004. — № 5. — С. 69—75.

8. Гнибіденко І.Ф. Теоретико-методологічні аспекти трансформації зайнятості населення в аграрному секторі економіки України / І.Ф. Гнибіденко // Зайнятість та ринок праці: міжвідомчий наук. зб. заснований у 1992 р. при НЦ ЗРП НАН і Міністерством праці. — 2006. — Вип. 20. — С. 11—16.

9. Боголюбов В.М. Формування змісту освіти в інтересах сталого розвитку суспільства / В.М. Боголюбов // Науковий вісник НУБіП України: зб. наук. праць. — К.: Вид-во НУБіП України. — 2011. — С. 159—164.

10. Дмитренко Г. Стратегічна спрямованість розвитку системи освіти в контексті трансформації українського суспільства / Г. Дмитренко, С. Мудра // Персонал. — 2006. — № 9. — С. 73—80.

11. Шкурупій О. В. Інтелектуальний капітал у трансформаційній економіці: монографія / О.В. Шкурупій. — Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. — 268 с.

12. Чепурко Г.І. Ринок праці в Україні: проблеми зайнятості в період становлення ринкової економіки / Г.І. Чепурко. — К.: ІС НАНУ, 2004. — 274 с.

References:

1. UNESCO (1998), "World Heritage Committee Adds 30 Sites to World Heritage List Dec 2", Article 6, p. 9.

2. Bereziv's'kyj, P. Bil's'kyj, B. and Mahijovych, I. (2005), "Employment and self-employment as a mechanism for overcoming unemployment", Visnyk L'vivs'koho derzhavnoho ahrarnoho universytetu: Ekonomika APK, vol. 12, pp. 410—415.

3. Hrishnova, O.A. (2007), "Human development in the system of priorities of regional socio-economic policy", Visnyk Prykarpats'koho universytetu, vol. 4, pp. 23—29.

4. Ovcharuk, O. (2004), Modernizatsiia osvity v Ukraini : analitychnyj ohliad rezul'tativ vseukrains'koho opytuvannia kerivnykiv zahal'no-osvitnikh navchal'nykh zakladiv u 2004 r. [Modernization of education in Ukraine: an analytical review of the results of an all-Ukrainian survey of heads of general educational institutions in 2004], K.I.S., Kyiv, Ukraine.

5. Shkurka, M.S. (2007), "The development of the Ukrainian village: historical aspects and modern problems", Ekonomika APK, vol. 8, pp. 136—143.

6. Popova, O.L. (2004), "Socio-economic factors of effective functioning of agrarian labor potential: economic and social aspects of development of agro-industrial complex and rural areas", Zb. nauk. prats'. Ob'iednanyj instytut ekonomiky NAN Ukrainy, pp. 53—63.

7. Yakuba, K. (2004), "Human factor in the reform of the agrarian economy", Ekonomika Ukrainy, vol. 5, pp. 69—75.

8. Hnybidenko, I.F. (2006), "Theoretical and methodological aspects of transformation of employment in the agrarian sector of the economy of Ukraine", Zajniatist' ta rynek pratsi : mizhvidomchij nauk. zb. zasnovanyj u 1992 r. pry NTs ZRP NAN i Ministerstvom pratsi, vol. 20, pp. 11—16.

9. Boholiubov, V.M. (2011), "Formation of the content of education in the interests of sustainable development of society", Naukovyj visnyk NUBiP Ukrainy: zb. nauk. prats', pp. 159—164.

10. Dmytrenko, H. and Mudra, S. (2006), "Strategic orientation of the development of the education system in the context of the transformation of Ukrainian society", Personal, vol. 9, pp. 73—80.

11. Shkurupij, O.V. (2008), Intelektual'nyj kapital u transformatsijnij ekonomitsi [Intellectual capital in a transformational economy], RVV PUSKU, Poltava, Ukraine.

12. Chepurko, H.I. (2004), Rynek pratsi v Ukraini: problemy zajniatosti v period stanovlennia rynkovoї ekonomiky [Labor market in Ukraine: problems of employment in the period of the emergence of a market economy], IS NANU, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2018 р.